

Tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnosta, joka koskee luvan antamista neuvotella Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välisestä sähköisen todistusaineiston rajatylittävää saatavuutta koskevasta sopimuksesta

(Koko lausunto on luettavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivuilla www.edps.europa.eu)

(2019/C 186/06)

Euroopan komissio antoi 5.2.2019 suosituksen neuvoston päätökseksi, joka antaa luvan neuvottelujen aloittamiseen kansainvälisen sopimuksen tekemiseksi Yhdysvaltojen kanssa rajat ylittävistä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon. Suosituksen liite sisältää neuvoston ohjeet sopimuksesta käytäviä neuvotteluja varten. Ehdotetun sopimuksen tarkoituksena on ratkaista yhteisten sääntöjen avulla se oikeudellinen kysymys, joka koskee palveluntarjoajilla Euroopan unionissa tai Yhdysvalloissa olevien sisältötietojen ja muiden kuin sisältötietojen saatavuutta.

Euroopan tietosuojavaltuutettu pitää tervetulleena ja tukee komission tavoitetta sähköisen todistusaineiston saatavuutta koskevan sopimuksen tekemiseksi Yhdysvaltojen kanssa, jolla varmistetaan Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä lainvalvontatarkoituksissa siirrettävien henkilötietojen korkea suojelu, ja pitää hyvänä komission sitoumusta sisällyttää sopimukseen riittävät suojatoimet. Kuten Euroopan tietosuojavaltuutettu on jo pitkään vaatinut, Euroopan unioni tarvitsee kestäviä järjestelyjä henkilötietojen jakamiseksi kolmansien maiden kanssa lainvalvontatarkoituksiin, ja näiden järjestelyjen on oltava kaikilta osin perusoikeuskirjan mukaisia. Myös kansallisia tapauksia tutkittaessa lainvalvontaviranomaiset kohtaavat yhä useammin rajat ylittäviä tilanteita, koska ulkomaista palveluntarjoajaa on käytetty ja tiedot on tallennettu sähköisesti kolmanteen maahan. Määrävästä markkina-asemasta johtuen kyse on käytännössä usein palveluntarjoajista, joiden päätoimipaikka on Yhdysvalloissa. Sähköistä todistusaineistoa koskevien pyyntöjen määrän kasvu sekä digitaalisten tietojen katoavaisuus vaikeuttavat nykyisten yhteistyömallien, kuten esimerkiksi keskinäistä oikeusapua koskevien sopimusten, käyttöä. Euroopan tietosuojavaltuutettu ymmärtää, että viranomaiset taistelevat aikaa vastaan tutkinnoissa tarvittavien tietojen saamiseksi, ja se tukee pyrkimyksiä uusien yhteistyömallien löytämiseksi, myös kolmansien maiden kanssa tehtävän yhteistyön osalta.

Tämän lausunnon tarkoituksena on antaa rakentavia ja puolueettomia tietoja neuvostolle, jotta se voi antaa ohjeet ennen tämän vaativan tehtävän aloittamista. Lausunto rakentuu unionin tuomioistuimen viime vuosien oikeuskäytäntöön, jossa on vahvistettu tietosuojaperiaatteita, joihin lukeutuvat oikeudenmukaisuus, tietojen paikkansapitävyys ja asiaankuuluvuus, riippumaton valvonta ja yksilöiden henkilökohtaiset oikeudet. Nämä periaatteet koskevat julkisia elimiä yhtä lailla kuin yksityisiä yrityksiä, ja niiden merkitys korostuu, kun huomioidaan rikostutkinnoissa vaadittavien tietojen arkaluonteisuus.

Tätä taustaa vasten Euroopan tietosuojavaltuutettu toteaa seuraavaa:

- hän pitää myönteisenä sitä, että suositus sisältää jo tärkeitä tietosuojatakeita, kuten puitesopimuksen viitteellisen soveltamisen tarpeen, ja hän yhtyy komission ehdotukseen määrättyjen lisätakeiden tarpeellisuudesta;
- ottaen huomioon tietyt riskit, joita syntyy suorassa yhteistyössä palveluntarjoajien ja oikeusviranomaisten välillä, hän ehdottaa oikeusviranomaisen ottamista mukaan sopimusosapuoleksi;
- hän suositaa SEUT 16 artiklan lisäämistä aineelliseksi oikeusperustaksi.

Lisäksi lausunto tarjoaa muita suosituksia neuvotteluohjeiden mahdolliseen parantamiseen ja selkiyttämiseen. Euroopan tietosuojavaltuutettu on toimielinten käytettävissä lisätietojen antamiseksi neuvottelujen aikana ja ennen lopullisen Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välisen sopimuksen laatimista.

1. JOHDANTO JA TAUSTA

1. Komissio antoi 17.4.2018 kaksi säädösehdotusta sisältäneen paketin: ehdotuksen asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämis- ja säilyttämismääräyksistä⁽¹⁾ (jäljempänä ”sähköistä todistusaineistoa koskeva ehdotus”) ja ehdotuksen direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä⁽²⁾. Asiaa käsitellään parhaillaan Euroopan parlamentissa, ja neuvosto on jo vahvistanut yleisnäkemyksen näistä kahdesta ehdotuksesta⁽³⁾.
2. Komissio hyväksyi 5.2.2019 kaksi suositusta neuvoston päätöksiksi: suosituksen luvan antamiseksi aloittaa neuvottelut sopimuksen tekemiseksi Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon⁽⁴⁾ (jäljempänä ”suositus”), ja suosituksen luvan antamiseksi Euroopan komissiolle osallistua Euroopan unionin puolesta tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS N:o 185) toisesta lisäpöytäkirjasta käytäviin neuvotteluihin⁽⁵⁾. Suosituksen liite (jäljempänä ”liite”) on olennaisen merkityksellinen, sillä siinä määritellään suositellut neuvoston ohjeet komissiolle Euroopan unionin puolesta käytäviä sopimusneuvotteluja varten. Euroopan tietosuojavaltuutettu on antanut viimeksi mainitusta suosituksesta erillisen lausunnon⁽⁶⁾. Euroopan tietosuojavaltuutettu kuitenkin katsoo, että molemmat Yhdysvaltojen ja Euroopan neuvoston välillä käytävät neuvottelut liittyvät läheisesti toisiinsa.
3. Suositus vahvistettiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklassa määrätyn, unionin ja kolmansien maiden välillä tehtäviin sopimuksiin sovellettavan menettelyn perusteella. Tällä suosituksella komissio pyrkii saamaan neuvostolta luvan toimia neuvottelijana Euroopan unionin puolesta sekä aloittamaan neuvottelut Yhdysvaltojen kanssa suosituksen liitteenä olevien neuvotteluohjeiden mukaisesti. Sen jälkeen kun neuvottelut on saatu päätökseen, sopimuksen tekeminen edellyttää, että Euroopan parlamentti hyväksyy neuvottelun sopimustekstin. Tämän jälkeen neuvoston on tehtävä päätös sopimuksen tekemisestä. Euroopan tietosuojavaltuutettu odottaa, että häntä kuullaan myöhemmin sopimusluonnoksen tekstin osalta asetuksen (EU) 2018/1725 42 artiklan 1 kohdan mukaisesti.
4. Euroopan tietosuojavaltuutettu on tyytyväinen siihen, että Euroopan komissio samoin kuin Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta ovat kuulleet häntä suosituksen antamisen jälkeen. Lisäksi Euroopan tietosuojavaltuutettu arvostaa viittausta hänen lausuntoonsa suosituksen johdanto-osan 4 kappaleessa. Euroopan tietosuojavaltuutettu haluaa korostaa sitä, että käsillä oleva lausunto ei estä häntä tekemästä muita huomioita, jotka voivat olla tarpeen myöhemmässä vaiheessa saatavilla olevien lisätietojen perusteella.

5. PÄÄTELMÄT

66. Euroopan tietosuojavaltuutettu ymmärtää lainvalvontaviranomaisten tarpeen turvata sähköistä todistusaineistoa ja saada sitä nopeasti ja tehokkaasti. Hän tukee pyrkimyksiä kartoittaa innovatiivisia lähestymistapoja rajat ylittävän pääsyn saamiseksi sähköiseen todistusaineistoon. Näin ollen tämän lausunnon tavoitteena on antaa rakentavia ja puolueettomia neuvoja Euroopan unionin toimielimille komission pyytäessä neuvostolta lupaa neuvottelujen aloittamiseen Yhdysvaltojen kanssa.

⁽¹⁾ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämis- ja säilyttämismääräyksistä, COM(2018) 225 final.

⁽²⁾ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä, COM(2018), 226 final.

⁽³⁾ Neuvoston 7.12.2018 vahvistama yleisnäkemus ehdotetusta asetuksesta on saatavilla osoitteessa <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/07/regulation-on-cross-border-access-to-e-evidence-council-agrees-its-position/#>. Neuvoston 8.3.2018 vahvistama yleisnäkemus ehdotetusta direktiivistä on saatavilla osoitteessa <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/08/e-evidence-package-council-agrees-its-position-on-rules-to-appoint-legal-representatives-for-the-gathering-of-evidence/>

⁽⁴⁾ Suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut sopimuksen tekemiseksi Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon, COM(2019) 70 final.

⁽⁵⁾ Suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS N:o 185) toisesta lisäpöytäkirjasta käytäviin neuvotteluihin osallistumiseen, COM(2019) 71 final; Budapestin yleissopimus tietoverkkorikollisuutta ja sähköistä todistusaineistoa koskevan kansainvälisen yhteistyön lujittamisesta 23.11.2001, (CETS N:o 185).

⁽⁶⁾ Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunto 3/2019, joka koskee osallistumista tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston Budapestin yleissopimuksen toisesta lisäpöytäkirjasta käytäviin neuvotteluihin.

67. Euroopan tietosuojavaltuutettu yhtyy komission näkemykseen, että vahvoja suojamekanismeja perusoikeuksien turvaamiseksi on pidettävä suunnitellun sopimuksen edellytyksenä. Useita tietosuojaperiaatteita ja suojatoimia on jo huomioitu neuvotteluohjeissa. Hän suosittaa ensinnäkin SEUT:n 16 artiklan sisällyttämistä yhdeksi aineelliseksi oikeusperustaksi neuvoston päätöksen johdanto-osaan. Euroopan tietosuojavaltuutettu on tyytyväinen siihen, että tulevassa sopimuksessa on viitattava puitesopimukseen, jota hän on aktiivisesti tukenut. Puitesopimusta koskevassa lausunnossaan 1/2016 Euroopan tietosuojavaltuutettu suositteli olennaisia parannuksia useisiin suojatoimiin sekä suojatoimien vahvistamista; hän ehdottaa näiden suojatoimien sisällyttämistä neuvotteluohjeisiin.
68. Kun huomioidaan suunnitellun sopimuksen vaikutus perusoikeuksiin, Euroopan tietosuojavaltuutettu toteaa lisäksi, että suunniteltujen suojatoimien ohella on sisällytettävä lisätakeita, jotta voidaan varmistaa, että lopullinen sopimus täyttää oikeasuhteisuuden vaatimuksen. Hän suosittelee erityisesti, että toisen sopimuspuolen nimeämät oikeusviranomaiset osallistuvat sähköisen todistusaineiston keräämiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa niin, että näillä viranomaisilla on mahdollisuus tarkastaa määräysten yhdenmukaisuus perusoikeuksien kanssa ja ottaa esille hylkäysperusteita.
69. Näiden yleisten suositusten lisäksi Euroopan tietosuojavaltuutetun tässä lausunnossa esittämät suositukset ja huomautukset liittyvät seuraaviin suunniteltujen sopimusten erityiskysymyksiin, joista on neuvotteluohjeiden mukaan neuvoteltava Yhdysvaltojen kanssa:
- sopimuksen velvoittava luonne;
 - Yhdysvaltojen toimivaltaisten viranomaisten suorittama tietojen edelleen siirtäminen;
 - rekisteröityjen oikeudet Yhdysvalloissa, erityisesti tiedonsaantioikeus ja oikeus tutustua tietoihin;
 - riippumattoman viranomaisen suorittama valvonta Yhdysvalloissa;
 - oikeudellinen ja hallinnollinen muutoksenhaku Yhdysvalloissa;
 - kohteena olevien rekisteröityjen ryhmät;
 - suunnitellun sopimuksen kohteena olevien tietojen määritelmä ja tyypit;
 - suunnitellun sopimuksen kohteena olevat rikokset;
 - erityiset suojatoimet siirrettävien tietojen asianmukaisen turvallisuustason varmistamiseksi;
 - viranomaiset, jotka voivat esittää sähköistä todistusaineistoa koskevia määräyksiä;
 - palveluntarjoajien, joille on esitetty sähköistä todistusaineistoa koskeva määräys, mahdollisuus vastustaa sitä erityisillä perusteilla.
70. Euroopan tietosuojavaltuutettu on komission, neuvoston ja Euroopan parlamentin käytettävissä prosessin myöhemmissä vaiheissa tietojen antamista varten. Tämän lausunnon sisältämät huomautukset eivät estä Euroopan tietosuojavaltuutettua esittämästä lisähuomautuksia, jotka voivat olla tarpeen muiden kysymysten noustessa esiin. Ne käsitellään, kun lisätietoja on saatavilla. Euroopan tietosuojavaltuutettu odottaa, että häntä kuullaan sopimusluonnoksen tekstin osalta ennen lopullisen sopimuksen tekemistä.

Brysselissä 2. huhtikuuta 2019.

Giovanni BUTTARELLI
Euroopan tietosuojavaltuutettu